

PIRKANMAAN MAAKUNNALLISEN KEHITYSVAMMAISTEN PERHEHOIDON YKSIKÖN TOIMINTAOHJE

Toimintaohje tulee voimaan 1.12.2015 alkaen

Akaa – Hämeenkyrö – Ikaalinen – Juupajoki – Kangasala – Kihniö – Lempäälä – Mänttä-Vilppula – Nokia –
Orivesi – Parkano – Pirkkala – Punkalaidun – Pälkäne – Ruovesi – Sastamala – Tampere – Urjala –
Valkeakoski – Vesilahti – Virrat – Ylöjärvi

SISÄLLYS

1. PERHEHOITO	3
1.1. Perhehoidon säädöstausta	3
1.2. Perhehoidon tarkoitus	4
1.3. Perhehoidon toteutus	4
1.4. Perhehoidon muodot, pitkäaikainen, tilapäinen ja osavuorokautinen perhehoito	4
2. PERHEHOITAJAN JA PERHEKODIN HYVÄKSYMINEN	5
2.1. Perhehoitaja	5
2.2. Perhekoti	6
2.2.1. Perhekodin valvonta	7
2.2.2. Hoidettavien määrä perhehoidossa	7
2.3. Perhekodin paloturvallisuus	7
2.3. Toimeksiantosopimus	8
3. PERHEHOIDON PALKKIOT JA KORVAUKSET	9
3.1. Hoitopalkkio	9
3.2. Kulukorvaus	10
3.3. Käynnistämiskorvaus	12
3.4. Perhehoitajan oikeus vapaaseen	13
3.5. Maksut perhehoidon keskeytyksen ajalta	13
3.5.1. Perhehoitajasta johtuvista syistä	13
3.5.2. Perhehoitajasta riippumattomasta syystä	14
3.5.3. Perhehoitajan vapaan ajalta	14
3.5.4. Perhehoitajan koulutuksen ajalta	15
3.6. Matkakustannukset	15
4. PERHEHOITAJAN ASEMA	15
4.1. Perhehoitajan vastuuhenkilö	15
4.2. Perhehoitajan eläketurva	15
4.3. Perhehoitajan vakuutus	15
4.4. Perhehoitajan ennakkovalmennus, koulutus ja tuki	16
4.5. Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus sekä tietojen saanti	16
4.6. Perhehoitajan ilmoitusvelvollisuus	16
5. PERHEHOIDOSSA OLEVAA ASIAKASTA KOSKEVAT ASIAT	17
5.1. Perhehoidon asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelma	17
5.2. Perhehoidon asiakasmaksu	17
5.3. Perhehoidon asiakkaan vakuutukset	18
5.4. Perhehoidon asiakkaan yksityis- ja käyttövarat	18
5.5. Perhehoidon asiakkaan valitus- ja vaikutusmahdollisuudet	19
5.6. Julkisuus	19
5.7. Kriisi- ja väkivaltatilanteet	19
5.8. Perhehoidon asiakkaan kuolema	19
6. PIRKANMAAN MAAKUNNALLINEN KEHITYSVAMMAISTEN PERHEHOIDON YKSIKKÖ	20
6.1. Yhteistoimintamalli käytännössä	20
6.2. Yksikön tarjoamat palvelut	20
6.3. Maakunnallisen asiakasohjauksen kuvaus	23

LIITTEET

Liite 1 Perhehoidon maksut

Liite 2 Pitkäaikaisen ja tilapäisen perhehoidon matkakorvaukset

Liite 3 Perhekodin paloturvallisuus

1. PERHEHOITO

Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön toimintaohje on hallinnollinen ohje siitä, miten maakunnan alueella toteutetaan kehitysvammaisten henkilöiden toimeksiantosopimussuhteista perhehoitoa. Toimintaohjeen tavoitteena on luoda maakunnan alueelle yhtenäinen perhehoidon toteuttamismalli, lisätä ja kehittää perhehoitoa sekä yhtenäistää perhehoitopalkkiot. Perhehoidon toimintaohje palvelee kaikkia osapuolia: perhehoitoa tarjoavaa kuntaa, perhehoidossa olevaa kehitysvammaista, hänen omaisiaan ja perhehoitajaa.

Kehitysvammaisten perhehoidon yksikön palvelujen järjestämisestä sovitaan 1.1.2014 alkaen Pirkanmaalla kuntien kesken yhteistoimintana ”Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön järjestäminen yhteistoimintana 1.1.2014 alkaen” – sopimuksella. Yksikön ja kuntien välistä toimintaa ohjaa tämä toimintaohje, joka on hyväksytty kaikkien Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön toimintaan osallistuvien kuntien lautakunnissa.

Toimintaohje on sitova. Toimintaohjeessa esitetyt perhehoidon maksut ja perhehoitajien vapaapäivien määrät ovat sitovia.

Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön toimintaohje on tullut voimaan 1.1.2014 alkaen. Toimintaohjeeseen tehdyt muutokset tulevat voimaan 1.1.2015 alkaen ja Perhehoitolain (263/2015) määrittämät muutokset tulevat voimaan 1.5.2015 alkaen.

1.1. Perhehoidon säädöstausta

Kehitysvammaisten henkilöiden perhehoitoa ohjaava voimassaoleva lainsäädäntö koostuu muun muassa seuraavista laeista ja asetuksista:

- Perhehoitolaki (263/2015)
- Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)
- Asetus kehitysvammaisten erityishuollosta (988/1977)
- Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987)
- Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (759/1987)
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992)
- Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (912/1992)
- Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002)
- Kunnallinen eläkelaki (549/2003)
- Tapaturmavakuutuslaki (608/1948)
- Hallintolaki (434/2003)
- Hallintolainkäyttölaki (586/1996)
- Kotikuntalaki (201/1994)
- Henkilötietolaki (523/1999)
- Lastensuojelulaki (412/2007)
- Sairausvakuutuslaki (1224/2004)
- Työntekijän eläkelaki (395/2006)
- Työsopimuslaki (55/2001)
- Pelastuslaki (379/2011)

1.2. Perhehoidon tarkoitus

Perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan. Perhehoito on hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Kunta tai kuntayhtymä tekee toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa. (Perhehoitolaki 263/2015)

Perhehoitoon sijoittamisen lähtökohtana ovat henkilön elämäntilanne, aikaisemmat elämäkokemukset sekä tuen, ohjauksen, hoivan ja huolenpidon tarve.

Perhehoito toteutetaan perhehoitajan yksityiskodissa tai perhehoidettavan kotona. Perhehoidossa olevalla henkilöllä on muihin perhekodin jäseniin tasavertainen asema. Perhehoito tarjoaa kiinteän lähiyhteisön, pysyvät ihmissuhteet, jokapäiväisiä kodin askareita, yksilöllistä hoitoa ja turvallisuutta. Se voi olla pitkäaikaista, tilapäistä tai osavuorokautista.

1.3. Perhehoidon toteutus

Kehitysvammaisten perhehoidon järjestämisestä huolehtivat Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön työntekijät yhteistyössä kuntien kehitysvammaisten perhehoidosta vastaavien työntekijöiden kanssa. He sijoittavat yhteistyössä pirkanmaalaisia kehitysvammaisia perhehoitoon, pääasiassa Pirkanmaalle. Sijoittamisessa otetaan huomioon kehitysvammaisen omat toivomukset, hänen omaistensa ja läheistensä mielipide sekä perhehoitajan arvio omista valmiuksistaan.

Kehitysvammaisten perhehoidon järjestämistä yhteistoimintana Pirkanmaalla käsitellään yksityiskohtaisemmin luvussa kuusi.

1.4 Perhehoidon muodot, pitkäaikainen, tilapäinen ja osavuorokautinen perhehoito

Kehitysvammaisia lapsia, nuoria ja aikuisia sijoitetaan Pirkanmaalla pitkäaikaiseen, tilapäiseen tai osavuorokautiseen perhehoitoon. Perhehoito voi olla joko pitkäaikaista eli jatkuvaa perhehoitoa, tilapäistä eli lyhytaikaista perhehoitoa tai osavuorokautista perhehoitoa. Perhehoito perustuu yksilölliseen palvelusuunnitelmaan. Perhehoidettavan kotona tapahtuva perhehoito on pääsääntöisesti tilapäistä tai osavuorokautista perhehoitoa.

Kehitysvammainen lapsi voi sijoittua perhehoitoon sekä lastensuojelullisista syistä että kehitysvammahuollon palveluna. Lasten pitkäaikainen perhehoito on vaihtoehto lapsille, jotka eivät voi asua omassa kodissaan ja sitä järjestetään lastensuojelun sijoituksena. Aikuisten kehitysvammaisten asiakkaiden pitkäaikainen perhehoito voi olla joko itsenäiseen tai tuettuun asumiseen valmentavaa tai pysyvä asumisen ja elämisen järjestely.

Tilapäistä perhehoitoa voidaan järjestää muun muassa vanhempien jaksamisen tukemiseksi ja perhehoitajan tai omaishoitajan vapaan järjestämiseksi. Tällä toiminnalla tuetaan perheiden jaksamista ja vähennetään raskaampien palveluiden tarvetta.

Perhehoito on tilapäistä, mikäli se kestää yhtäjaksoisesti alle kolme kuukautta. Jos tilapäinen perhehoito jatkuu yli 14 vrk kuukaudessa ja se muuttuu yli kolmen kuukauden pituiseksi, perhehoito määritellään pitkäaikaiseksi ja aiemmin tehty sopimus tarkistetaan.

Pitkäaikaiseen perhehoitoon siirryttäessä voidaan aluksi tehdä tilapäinen toimeksiantosopimus ns. kokeilujakson ajaksi. Pitkäaikainen perhehoito on toistaiseksi voimassaolevaa perhehoitoa. Se sopii kehitysvammaisille henkilöille, jotka eivät voi elää omassa kodissaan. Pitkäaikainen perhehoito tarjoaa mahdollisuuden pysyviin ja kiinteisiin ihmissuhteisiin niille kehitysvammaisille, joilla ei ole edellytyksiä itsenäisempään asumiseen.

Perhehoitoa voidaan toteuttaa myös osavuorokautisena perhehoitona. Osavuorokautinen hoito voi kestää enintään 10 h/vrk.

2. PERHEHOITAJAN JA PERHEKODIN HYVÄKSYMINEN

2.1. Perhehoitaja

Perhehoitajalla tarkoitetaan henkilöä, joka kunnan kanssa tekemänsä toimeksiantosopimuksen perusteella antaa perhehoitoa omassa kodissaan tai perhehoidettavan kotona. Perhehoitajaksi voidaan hyväksyä henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa perusteella on sopiva antamaan perhehoitoa (Perhehoitolaki 263/2015).

Ennen toimeksiantosopimuksen tekemistä perhehoitajaksi aikovan henkilön on suoritettava tehtävän edellyttämä ennakovalmennus (Perhehoitolaki 263/2015). Perhehoitajuudesta kiinnostuneille on annettava riittävästi tietoa ja tukea ennen perhehoitajaksi ryhtymistä. Perhehoito on koko perheen asia ja kaikkien perheenjäsenten on suhtauduttava myönteisesti perhehoidon aloittamiseen.

Kuka voi ryhtyä perhehoitajaksi:

- 1) Perhehoitaja on vastuullinen aikuinen, joka tarjoaa perhehoidettavalle kodin ja sitoutuu tehtäväänsä.
- 2) Henkilö on saanut ennakovalmennuksen ja hänellä on tehtävän edellyttämät valmiudet. Erityisistä syistä ennakovalmennus voidaan suorittaa vuoden kuluttua sijoituksen alkamisesta, esimerkiksi perhehoitajan ja hoidettavan välinen sukulaissuhde huomioituna.
- 3) Perhehoitajana voi toimia parisuhteessa elävä tai yksinasuva.
- 4) Perheenjäsenten ihmissuhteet ovat kunnossa ja perheen talous on vakaa.
- 5) Perhe on yhteistyökykyinen. Yhteistyötahoja ovat muun muassa perhehoidettavan biologiset vanhemmat, lähiomaiset, sosiaalityöntekijät ja muut yhteistyötahot.
- 6) Perhehoitajana ei voi toimia hoidettavan henkilön oma lapsi, vanhempi, avo- tai aviopuoliso.
- 7) Perhehoitajaksi aikovalta pyydetään kotikunnan lausunto.
- 8) Alle 18-vuotiaita kehitysvammaisia hoitavalta perhehoitajalta vaaditaan nähtäväksi rikosrekisteriote.

Pirkanmaan maakunnallinen kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö vastaa Pirkanmaalla ennakovalmennuksen järjestämisestä. Valmennus auttaa tekemään tietoisien päätöksen perhehoitajaksi ryhtymisestä ja antaa valmiuksia perhehoitajuuteen.

Kehitysvammaisten perhehoitajan ennakovalmennuksen tavoitteena on:

- Taata jokaiselle perhehoitoon tulevalle lapselle, nuorelle ja aikuiselle mahdollisuus päästä hyvin valmentautuneeseen perheeseen.
- Antaa perhehoitajaksi aikovalle mahdollisuus saada ennalta riittävästi tietoa tehtävästä, jotta hän voi tehdä tietoon perustuvan päätöksen tehtävään ryhtymisestä ja sitoutumisesta.
- Taata lapselle, nuorelle ja aikuiselle hyvä perhehoito ja huolenpito niin, että perhehoitajalla on riittävästi tietoa ja taitoja vastata perhehoidossa olevan lapsen, nuoren ja aikuisen yksilöllisiin tarpeisiin.
- Antaa riittävä koulutus ja valmennus perhehoitotyöhön, jotta perhehoitoa ohjaavat arvot, toimintaperiaatteet ja laatuvaatimukset toteutuvat käytännössä.
- Antaa perhehoitajaksi aikovalle valmiutta toimia kumppanina ja tehdä yhteistyötä perhehoidossa olevan kehitysvammaisen läheisten, kunnan ja muiden tahojen kanssa.

Kehitysvammaisten perhehoitajan valmiudet:

- Tukea hyvän elämän toteutumista
- Tukea kehitystä ja toimintakykyä voimavaralähtöisesti
- Tukea perhesuhteita ja yhteydenpitoa muihin läheisiin
- Tehdä yhteistyötä
- Sitoutua perhehoitajan tehtävään

Perhehoitajaksi aikovasta henkilöstä pyydetään hänen kotikuntansa sosiaalitoimelta lausunto henkilön ja kodin sopivuudesta perhehoitoon. Tarvittaessa pyydetään perhehoitajaa toimittamaan lääkärinlausunto. Lisäksi alle 18-vuotiaiden kehitysvammaisten henkilöiden perhehoitajaksi aikovalta pyydetään nähtäväksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi tarpeellinen rikosrekisteriote, jonka perhehoitaja tilaa Oikeusrekisterikeskukselta.

Ehdottomat esteet ryhtyä perhehoitajaksi:

- Akuutti/toistuva/pitkäaikainen lastensuojelun asiakkuus
- Akuutti/toistuva/pitkäaikainen toimeentulotuen asiakkuus
- Akuutti/toistuva/pitkäaikainen päihde- tai mielenterveysongelma perheessä
- Akuutti huoltajuuskiista
- Kriisi omassa elämäntilanteessa
- Vakava sairaus perheessä
- Epärealistiset odotukset
- Yhteistyökyvyttömyys
- Joku perheenjäsenistä vastustaa perhehoitoperheeksi ryhtymistä
- Kodin tilojen sopimattomuus

2.2. Perhekoti

Perhekoti on perhehoitajan yksityiskoti, jossa perhehoitoa annetaan. Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön työntekijä sekä sijoittavan kunnan kehitysvammaisten perhehoidosta vastaava työntekijä hyväksyvät perhekodin. Perhehoitoa voidaan antaa myös hoidettavan kotona (Perhehoitolaki 263/2015, 2 §).

Perhekodin tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva. Perhekodin jäsenten tulee hyväksyä ja olla yksimielisiä kodin perhehoitotoiminnasta. Huomiota kiinnitetään muun muassa perhekodin ihmissuhteisiin, perhehoitajan yhteistyökykyyn ja mahdollisuuksiin huomioida ja vastata kehitysvammaisen tarpeisiin hänen etunsa mukaisesti.

Perhekodin tulee olla rakenteeltaan, tiloiltaan ja varustetasoltaan annettavalle hoidolle sopiva. Perhekodissa tulee mahdollisimman hyvin huomioida esteettömyys ja turvallisuus. Perhekotiin on tehtävä palo- ja pelastussuunnitelmat ja niitä tulee harjoitella kodissa myös asiakkaiden kanssa.

Perhehoitaja vastaa perhekodin turvallisuudesta myös poikkeusolojen aikana ja hän on velvollinen tekemään paloviranomaisten ja perhehoidon vastuuhenkilöiden esittämät mahdolliset turvallisuuteen liittyvät korjaustoimenpiteet välittömästi. Perhekodin turvallisuutta koskevissa asioissa toimitaan pelastuslaitoksen ohjeen mukaisesti. Perhekodin ympäristön on oltava hoidettavalle sopiva. Perhekotiin on tarvittaessa järjestettävä esteetön ympäristö ja erityisvarustus.

Perhehoidossa olevalla kehitysvammaisella on oltava mahdollisuus yksityisyyteen. Suositeltavaa on, että etenkin aikuisella kehitysvammaisella on oma huone. Perhehoidettavalla on oltava mahdollisuus kalustaa ja sisustaa oma huoneensa. Perhehoidossa olevan kehitysvammaisen on saatava käyttää kaikkia kodin yhteisiä tiloja. Kehitysvammaisella on perhekodissa tasa-arvoinen asema muiden perhekodin jäsenten kanssa.

- Sijoittajakunta ja Pirkanmaan maakunnallinen kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö hyväksyvät perhekodin.

- Perhekodin tulee olla terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva. Perhekodin tulee myös rakenteeltaan, tiloiltaan ja varustetasoltaan olla turvallinen ja siellä annettavalle hoidolle sopiva.
- Perhekoti on tarkoituksenmukainen, kodikas, viihtyisä ja siellä on myönteinen ilmapiiri.
- Perhekodin sijainti on asiakkaan tarvitsemien palvelujen ja läheisten yhteydenpidon kannalta hyvä.
- Perhekoti on turvallinen.
- Perhekotiin tulee laatia palo- ja pelastussuunnitelma.

2.2.1. Perhekodin valvonta

Hoidettavan sijoittaneen kunnan tehtävänä on valvoa, että sijoitus perhehoitoon toteutuu Perhehoitolain (263/2015) mukaisesti ja hoidettava saa sijoituksen aikana ne tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet, jotka järjestetään sen kunnan toimesta, johon henkilö on sijoitettu. Sekä sijoittajakunnan että sijoituskunnan sosiaalihuollosta vastaava toimielin voi tarkastaa perhehoitopaikan tässä Perhehoitolaissa tarkoitetun toiminnan sekä toiminnan järjestämisessä käytettävät toimintayksiköt ja toimitilat silloin, kun tarkastuksen tekemiseen on perusteltu syy. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävät tilat voidaan tarkastaa ainoastaan, jos tarkastaminen on välttämätöntä asiakkaan aseman ja asianmukaisten palvelujen turvaamiseksi.

Tarkastus voidaan tehdä ennalta ilmoittamatta. Tarkastaja on päästettävä kaikkiin perhehoitopaikan tiloihin. Tarkastuksesta on pidettävä pöytäkirjaa. Tarkastajalla on oikeus ottaa valokuvia tarkastuksen aikana.

Jos perhekoti tai siinä annettu hoito ja kasvatustodetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, toimielimen on pyrittävä ohjauksen avulla saamaan aikaan korjaus asiassa. Jollei korjausta ole asetetussa määräajassa tapahtunut, toimielimen on tällöin huolehdittava, että hoidettavan hoito järjestetään hänen etunsa ja tarpeidensa mukaisella tavalla. Tarvittaessa hoidettavat siirretään heidän tarpeitaan vastaavaan muuhun hoitopaikkaan. (Perhehoitolaki 263/2015, 22 §)

2.2.2. Hoidettavien määrä perhehoidossa

Perhekodissa saadaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää henkilöä hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt mukaan luettuina (Perhehoitolaki 263/2015, 7 §).

Jos kyse on hoidon antamisesta sisaruksille tai saman perheen jäsenille, voi perhekodissa olla samanaikaisesti hoidettavana enemmän kuin neljä henkilöä. Lisäksi erityisestä syystä voidaan säädetyistä samanaikaisesti hoidettavien henkilöiden enimmäismääristä poiketa. Erityisenä syynä pidetään lähinnä tilannetta, jossa perhehoidossa samanaikaisesti hoidetaan vain täysi-ikäisiä henkilöitä, joiden keskinäinen kanssakäyminen ja perhehoitosijoituksen laatu yhdessä toimintakyvyn ja hoidon tarpeen kanssa tekevät mahdolliseksi poikkeamisen enimmäismäärästä. Hoidettavien määrä on kuitenkin suhteutettava perhehoitajien lukumäärään, hoidettavien tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen sekä toiminnan luonteeseen. (Perhehoitolaki 263/2015)

Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön linjauksen mukaan perhekodissa voidaan hoitaa samanaikaisesti enintään neljää henkilöä hoitajan kanssa samassa taloudessa asuvat alle kouluikäiset lapset ja muut erityistä hoitoa tai huolenpitoa vaativat henkilöt mukaan luettuina, mikäli hoidosta vastaa yksi perhekodissa asuva henkilö. Perhekodissa voidaan hoitaa 5-7 henkilöä, jos perhekodissa annettavasta hoidosta, kasvatuksesta ja muusta huolenpidosta vastaa vähintään kaksi perhekodissa asuvaa henkilöä. Heistä toisella tulee olla tehtävään soveltuva koulutus (vähintään nykyinen toisen asteen tutkinto).

2.2.3. Perhekodin paloturvallisuus

Perhehoidossa paloturvallisuudelle erityisen haasteen asettaa se, että hoidettavien toimintakyky on usein siinä määrin alentunut, että heidän kykynsä onnettomuustilanteessa ei riitä omatoimiseen pelastautumiseen.

Perhehoidon paloturvallisuus perustuu riskien tunnistamiseen ja arviointiin sekä ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin.

Perhehoidon paloturvallisuus koostuu kodin rakenteellisesta paloturvallisuudesta ja paloteknisistä laitteista sekä paloturvallisuuskoulutuksesta ja -ohjeistuksesta. Pirkanmaan pelastuslaitos on laatinut erillisen ohjeen perhekodin paloturvallisuudesta (ks. liite 3). Tähän ohjeeseen liittyen on laadittu myös tarkistuslista, jota hyödynnetään Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön tekemissä asunnon tarkastuksissa ennen perhehoidon aloittamista ja tarvittavilla valvontakäynneillä myös perhehoidon alettua sekä perhehoitajan omavalvonnassa Pirkanmaalla.

Pirkanmaan pelastuslaitos osallistuu perhekodin turvallisuuden valvontaan ennen toiminnan aloittamista sekä määräajoin suoritettavilla turvallisuuskäynneillä perhekodin toiminnan jatkuessa. Pirkanmaan pelastuslaitos suorittaa osaltaan perhehoitajan paloturvallisuuteen liittyvää koulutusta esimerkiksi ennakkovalmennuksen yhteydessä ja perhehoidon alettua.

Pelastuslainsäädännössä määritellään yleisellä tasolla erilaisten toimijoiden vastuukysymykset. Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön ja sijoittavan kunnan sekä perhehoitajan on mahdollisuuksiensa mukaan valvottava, että perhehoitajan määräysvallan piirissä noudatetaan tulipalon ja muun onnettomuuden ehkäisemiseksi ja henkilöturvallisuuden varmistamiseksi annettuja säännöksiä ja määräyksiä. Lisäksi tulee varautua asiakkaiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen onnettomuustilanteissa.

2.3. Toimeksiantosopimus

Toimeksiantosopimuksessa perhehoitaja ja kunta sopivat hoitosuhteeseen liittyvät molemminpuoliset oikeudet ja velvollisuudet (ks. Perhehoitolaki 263/2015, 10 §). Toimeksiantosopimus tehdään jokaisen perhehoitoon sijoitetun osalta erikseen ja se tehdään aina ennen kehitysvammaisen perhehoitosijoituksen alkamista.

Pirkanmaan kaikilla kunnilla on käytössä yhtenäinen toimeksiantosopimuslomake. Toimeksiantosopimusta tarkistetaan hoidon kestoa ja sisältöä koskevien pysyvien muutosten vuoksi, sekä myös silloin, kun sen tarkistamiseen on muutoin aihetta. Pitkäaikaisessa perhehoidossa olevalle henkilölle toimeksiantosopimus voidaan tehdä toistaiseksi voimassa olevana. Tilapäisessä perhehoidossa olevalle sopimus tehdään yleensä määräaikaisena. Toimeksiantosopimus voidaan tehdä myös sijaishoitajan kanssa.

Toimeksiantosopimuksen tehnyt henkilö ei ole työsopimuslain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan (vrt. Työsopimuslaki 55/2001). Sopimus tehdään yhteisessä sopimusneuvottelussa ja sen allekirjoittavat perhehoitaja ja kunnan vastuullinen viranhaltija kunnan hallinto- tai johtosäännön mukaan. Sopimus tarkistetaan tilanteen muuttuessa ja sitä ei voi muuttaa yksipuolisesti. Tarkistamisesta käydään neuvottelu, kun toinen osapuoli sitä vaatii.

Palkkio maksetaan perhehoitajalle. Palkkio ja kulukorvaus voidaan erikseen sovittaessa tasata maksettavaksi molemmille perhehoitajille. Sopimuksen allekirjoittavat molemmat perhehoitajat, kun on tarkoitus, että he molemmat vastaavat perhehoitoon sijoitettujen hyvinvoinnista. Vakuutukset ovat siten voimassa molempien osalta ja molemmilla on juridisesti samat oikeudet ja velvollisuudet osallistua perhehoidossa olevan asiakkaan hoitoon.

Toimeksiantosopimukseen liitetään tarvittavat asiapaperit.

Toimeksiantosopimuksen irtisanominen ja purkaminen

Jos toimeksiantosopimuksessa ei ole toisin sovittu, voidaan toimeksiantosopimus irtisanoa päättymään irtisanomista seuraavan kahden kuukauden kuluttua (Perhehoitolaki 263/2015, 12 §). Irtisanomisajalta hoitopalkkio maksetaan täysimääräisenä ja kustannuksista korvataan todelliset perhehoidosta aiheutuneet kustannukset. Molemmat osapuolet, perhehoitaja ja kunta, voivat irtisanoa sopimuksen. Irtisanomisesta on tehtävä kirjallinen ilmoitus. Irtisanomisajasta riippumatta sijoittava kunta voi purkaa sopimuksen välittömästi, jos hoito todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi.

Jos valvonnan yhteydessä perhekoti tai siellä annettava hoito todetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, hoidon järjestämisestä vastaavan kunnan tai kuntayhtymän tulee pyrkiä saamaan aikaan korjaus. Jos puutetta ei korjata asetetussa määräajassa tai jos puutetta ei voida korjata ilman kohtuutonta vaivaa tai kohtuullisessa ajassa, toimeksiantosopimus voidaan purkaa välittömästi (Perhehoitolaki 263/2015). Tällöin myös maksut päättyvät välittömästi.

3. PERHEHOIDON PALKKIOT JA KORVAUKSET

Perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkiota ja kulukorvausta. Lisäksi perhehoidossa voidaan maksaa erikseen harkittavaa käynnistämiskorvausta. Perhehoitajalle maksettavista hoitopalkkioista ja muista kustannuskorvauksista säädetään tarkemmin Perhehoitolaissa (263/2015). Pirkanmaan maakunnallinen kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö on määritellyt yhtenäiset palkkiot ja kulukorvaukset kaikkien yksikköön kuuluvien kuntien kesken. Yhdenmukaiset palkkiot vähentävät eriarvoisuutta perhehoitajien välillä ja näin ollen mahdollistavat tasapuolisen kohtelun palkkioiden maksun suhteen.

Hoitopalkkion ja kulukorvauksen määrää tarkistetaan kalenterivuositain Sosiaali- ja terveysministeriön ilmoittaman lakisääteisen indeksitarkistuksen mukaan. Hoitopalkkiot ja kulukorvaukset maksetaan pitkäaikaisessa perhehoidossa kuukausiperusteisesti. Tilapäisessä perhehoidossa hoitopalkkiot ja kulukorvaukset maksetaan jälkikäteen toteutuneiden hoitopäivien mukaan.

Palkkio ja kulukorvaus ovat veronalaista tuloa. Kulukorvauksen osuuden perhehoitaja saa kuitenkin vähentää verotuksessa (ks. veroilmoituksen kohta: muut tulonhankkimiskulut). Maksetusta hoitopalkkiosta kertyy perhehoitajalle eläkettä. Perhehoitajan eläketurvasta säädetään kunnallisessa eläkelaislaissa (Kunnallinen eläkelaki 549/2003).

3.1. Hoitopalkkio

Perhehoitajalla on oikeus saada hoidosta palkkiota. Perhehoitolaissa (263/2015) mukaan hoitopalkkiota maksetaan perhehoidossa olevaa asiakasta kohti kalenterikuukaudessa vähintään 691,25 euroa (1.1.2016 alkaen) ja hoitopalkkion määrä tarkistetaan kalenterivuositain Työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella. Hoitopalkkion suuruus määritellään toimeksiantosopimuksessa ja sitä tarkistetaan tarvittaessa.

Perhehoidosta maksettava hoitopalkkio perustuu kunkin hoidossa olevan asiakkaan hoitoon käytettävään aikaan ja hoidon vaativuuteen. Kehitysvammaisten asiakkaiden toimintakykyä ja hoidon vaativuutta arvioidaan yksilöllisesti asiakkaan päivittäisen ohjauksen, valvonnan ja avun tarpeen mukaan. Arvioinnista vastaa sijoittavan kunnan työntekijä ja Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön työntekijä yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa. Lisäksi huomioidaan, edellyttääkö alkava perhehoito perhehoitajalta erityisiä valmiuksia, kokemusta, asiantuntemusta tai ammattikoulutusta. Hoitopalkkioon vaikuttaa myös se, edellyttääkö asiakkaan hoito perhehoitajan täysiaikaista kotona olemista. Hoitopalkkio on veronalaista tuloa.

Pirkanmaalla hoitopalkkiot on määritelty neljään eri maksuluokkaan. Palkkiot ovat euromääräisinä liitteessä 1. Liitteessä esitetyt perhehoidon maksut sisältävät lakisääteisen indeksikorotuksen vuoden 2016 osalta. Maksuluokat ovat seuraavat:

PITKÄAIKAINEN PERHEHOITO	
Maksuluokka 1	
Kehitysvammaisella ei ole vaativia perussairauksia, rajoitteita tai psyyken/käytösongelmia. Kehitysvammainen on ohjausta ja tukea tarvitseva, suhteellisen omatoiminen	

Maksuluokka 2 Tarvitsee ohjausta ja apua joissakin päivittäisissä toiminnoissa. Tarvitsee jonkin verran valvontaa. Lieviä käyttäytymis- ja psyykeongelmia. Hoitoa tarvitsevia vaativia sairauksia.
Maksuluokka 3 Vaikeita lisäsairauksia, rajoitteita ja/tai psyyken ongelmia. Haasteellista käyttäytymistä, vaatii jatkuvaa valvontaa. Tarvitsee lähes kaikessa päivittäisessä toiminnassa paljon apua. Vaatii erityisosaamista. Vaatii intensiivistä, päivittäistä kuntouttavaa työtä. Vaikeasti liikunta- ja monivammainen.
Erityismaksuluokka 4 (sovelletaan ainoastaan erityistilanteessa ja pääsääntöisesti määräaikaaisesti) Saattohoito tai muu vastaava tilanne, esimerkiksi vakavan leikkauksen jälkeinen kotihoito sairaalasta kotiutumisen jälkeen. Vaatii erityisosaamista. Vaatii erittäin intensiivistä hoitotyötä ja jatkuvaa valvontaa.

TILAPÄINEN PERHEHOITO

Hoitopalkkion määräytymisperusteet ovat samat kuin pitkäaikaisessa perhehoidossa, maksuluokkina käytetään maksuluokkia 1-3.

OSAVUOROKAUTINEN PERHEHOITO

Osavuorokautinen perhehoito kestää enintään 10 tuntia vuorokaudessa. Maksuluokka 1.

PERHEHOIDETTAVAN KOTONA ANNETTAVA PERHEHOITO

Tilapäisen tai osavuorokautisen perhehoidon hoitopalkkio maksetaan puolitoistakertaisena. Pitkäaikaisesta perhehoidettavan kotona tapahtuvasta perhehoidosta maksetaan liitteen 1 mukainen pitkäaikaisen perhehoidon palkkio. Kulukorvausta hoidettavan kotona tapahtuvasta perhehoidosta ei makseta.

3.2. Kulukorvaus

Perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvista todellisista kustannuksista maksetaan perhehoitajalle kulukorvausta. Perhehoitolaki oikeuttaa perhehoitajan saamaan vähintään laissa määritellyn kulukorvauksen. (Perhehoitolaki 263/2015)

Kulukorvauksen perusteena käytetään perhehoidossa olevan henkilön hoidosta ja ylläpidosta aiheutuvia todellisia kustannuksia ja kunkin hoidossa olevan henkilön yksilöllisiä tarpeita. Lain mukaan kulukorvausten määrät tarkistetaan kalenterivuositain vuoden alusta elinkustannusindeksin edellisen vuoden lokakuun vuosimuutoksen mukaisesti. (Perhehoitolaki 263/2015)

Kulukorvauksen tarkoituksena on korvata perhehoidossa olevan henkilön ravinnosta, asumisesta, harrastuksista, henkilökohtaisista tarpeista ja muusta elatuksesta aiheutuvat tavanomaiset menot. (Perhehoitolaki 263/2015)

Peruskulukorvauksen lisäksi voidaan maksaa erityislisää esimerkiksi erityisruokavaliosta ja muista erityisistä syistä johtuen. Mikäli asiakkaan tarpeista aiheutuu erityisiä kuluja, ne voidaan korvata perhehoitajalle erilliskorvauksena erillisen sopimuksen mukaisesti.

Kulukorvaus on perhehoitajalle veronalaista tuloa. Hän voi verotuksessa ilmoittaa saamansa kulukorvaukset verovähennyskelpoisina tulonhankkimiskuluina. Suositellaan, että perhehoitaja käy verovirastossa selvittämässä ennakonpidätysprosenttinsa.

Pirkanmaalla maksettavat kulukorvausmäärät ovat euromääräisinä liitteessä 1.

PITKÄAIKAISEN PERHEHOIDON KULUKORVAUKSET	
Peruskulukorvaus	
Peruskulukorvauksella katetaan perhehoidossa olevan kehitysvammaisen	
• ravinto • asuminen (mm. jätehuolto, sähkö, lämmitys, vesi, kodin kiinteistön korjaus ja irtaimiston kuluminen, tv- ja internet liittymä) • muut välttämättömät siivous-, vaatehuollon- ja henkilökohtaisen hygienian tarvikkeet • tavanomaiseen liikkumiseen liittyvät kustannukset. Tavanomaista asiointia ovat esim. kauppa, harrastukset, kirjasto yms. (Liite 2: Pitkäaikaisen perhehoidon matkakorvaukset)	
Erityisistä 1 maksetaan	
• erityisruokavaliosta, joka aiheuttaa erityisiä lisäkuluja • erityisistä puhtaanapitokuluista, joka aiheuttaa erityisiä lisäkuluja • muista erityisistä kuluista	
Erityisistä 2	
Maksetaan, jos hoidettava ei osallistu kodin ulkopuoliseen päivätoimintaan tai osallistuu vain yhtenä päivänä viikossa.	
Erilliskorvaus	
Pitkäaikaisessa perhehoidossa voidaan käyttää erilliskorvausta harkinnan perusteella niihin erityisiin kustannuksiin, joihin korvausta ei saada muun lainsäädännön nojalla.	

Päivätoiminnan ruokakustannuksista vastaa sijoittajataho.

Perhehoidossa oleva asiakas maksaa pääsääntöisesti omat terveydenhuoltomenonsa itse. Mikäli hänen omat varansa eivät riitä, hän voi hakea asiakasmaksujen alentamista ja perimättä jättämistä.

Perhehoitajalle aiheutuvista matkakuluista on ohje liitteessä 2.

TILAPÄISEN PERHEHOIDON KULUKORVAUKSET
Peruskulukorvaus Peruskulukorvauksella katetaan perhehoidossa olevan henkilön • ravinto • asuminen • henkilökohtaiset tarpeet (puhtaus ja vaatehuolto)
Erityislisä 1 Erityislisä 1 maksetaan • erikoisruokavaliosta • erityisistä puhtaanapitokuluista • muista erityisistä kuluista

OSAVUOROKAUTISEN PERHEHOIDON KULUKORVAUKSET
Osavuorokautisesta perhehoidosta maksetaan peruskulukorvaus.

PERHEHOIDETTAVAN KOTONA ANNETTAVAN PERHEHOIDON KULUKORVAUKSET
Kulukorvauksia ei makseta perhehoitajalle.

3.3. Käynnistämiskorvaus

Perhehoitolain (263/2015) mukaan uutta perhehoitosijoitusta käynnistettäessä hoitajalle maksetaan hoidon käynnistämisestä aiheutuvista tarpeellisista kustannuksista käynnistämiskorvausta (enimmäismäärä 1.1.2015 lukien on 2916,43 euroa perhehoidossa olevaa henkilöä kohti). Käynnistämiskorvauksen maksaminen harkitaan tapauskohtaisesti. Perhehoitajalle maksettavia käynnistämiskorvauksia tulee tarkistaa kalenterivuositain vuoden alusta elinkustannusindeksin edellisen vuoden lokakuun vuosimuutoksen mukaisesti.

Käynnistämiskorvausta voidaan käyttää vuoden kuluessa sijoituksen alkamisesta. Hankinnat tehdään tämän toimintaohjeen mukaisesti ja niistä sovitaan kunnan perhehoidosta vastaavan työntekijän ja perhehoitajan

kanssa. Käynnistämiskorvausta voidaan myöntää silloin, kun korvausta ei voi saada muun lainsäädännön nojalla. Esimerkiksi kehitysvammaisen tarvitsemat asunnon muutostyöt tai apuvälineet tulee ensisijaisesti hankkia vammaispalveluna tai lääkinnällisenä kuntoutuksena.

Käynnistämiskorvauksella on tarkoitus kattaa sijoitusvaiheessa hoidon ja perhekodin käynnistämisen kannalta välttämättömät uuden perhehoidossa olevan asiakkaan henkilökohtaiset ja yhteiseen talouteen liittyvät hankinnat. Korvattavia kohteita voivat olla muun muassa asuntoon kohdistuvat välttämättömät pienet korjaus- ja muutostyöt, kalustaminen sekä mahdolliset vuodevaatteet.

Käynnistämiskorvauksena tehdyt kiinteät hankinnat ovat sijoittavan kunnan omaisuutta kunnes kuoleentumisaika (pääsääntöisesti neljä vuotta) on kulunut. Kunakin vuonna poistuu neljäsosa (25 %) hankinnan arvosta. Mikäli perhehoito päättyy lyhyemmän ajan kuluessa, voidaan sopia sijoittavan kunnan hankintatoimen kanssa osan takaisinmaksusta, esimerkiksi pyytää perhehoitajalta ostotarjous tai välineet palautetaan sijoittaneelle kunnalle. Näihin hankintoihin eivät kuulu kulutustavarat, joiden käyttöikä on 1-3 vuotta.

3.4. Perhehoitajan oikeus vapaaseen

Perhehoitajalle tulee järjestää mahdollisuus vapaaseen, jonka pituus on yksi arkipäivä kutakin sellaista kalenterikuukautta kohden, jona hän toiminut toimeksiantosopimuksen perusteella vähintään 14 vuorokautta perhehoitajana (Perhehoitolaki 263/2015). Perhehoitajan oikeus vapaaseen lasketaan kalenterivuositain.

Pirkanmaalla pitkäaikaisella perhehoitajalla on oikeus 36 päivän vapaaseen kalenterivuodessa niin, että vapaata kertyy 3 päivää sellaista kuukautta kohti, jolloin hän on toiminut perhehoitajana vähintään 14 vuorokautta. Vapaa voidaan pitää enintään kolmessa jaksossa siten, että lähtö- ja tulopäiviä ei lasketa vapaapäiviksi. Jos vapaa pidetään useammassa kuin kolmessa jaksossa, lähtö- ja tulopäivä lasketaan vapaapäiviksi. Mahdollisesti käyttämättä jääneitä vapaapäiviä ei makseta rahana, eikä oteta huomioon seuraavana vuonna.

Perhehoitajalla on ilmoitusvelvollisuus toteutuneesta vapaasta Pirkanmaan maakunnalliseen kehitysvammaisten perhehoidon yksikköön. Pirkanmaan maakunnallinen kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö ja perhehoitaja järjestävät yhteistyössä sijoittavan kunnan kanssa perhehoidossa olevien asiakkaiden hoidon perhehoitajan vapaan ajaksi. Hoidon järjestämisessä otetaan huomioon perhehoidossa olevan asiakkaan ja hänen lähiomaistensa toiveet. Mikäli perhehoidossa on useampi kuin yksi asiakas, tulee vapaa järjestää kaikkien perhehoidossa olevien asiakkaiden osalta yhtä aikaa. Perhehoitajan vapaan toteuttamisesta ja korvausten suorittamisesta sovitaan toimeksiantosopimuksessa. Perhehoitajan kotiin voidaan järjestää sijaiseksi toimeksiantosopimussuhteinen perhehoitaja.

Tilapäisessä perhehoidossa perhehoitajalla on kolme arkipäivää vapaata kutakin kalenterikuukautta kohden, jona hän on toiminut toimeksiantosopimuksen perusteella perhehoitajana vähintään 14 vuorokautta. Kertyneet vapaapäivät korvataan rahana. Vapaa korvataan rahana hoitopalkkion maksun yhteydessä. Maksuperusteena käytetään tilapäisen perhehoidon palkkioita eli jokaisesta kertyneestä vapaapäivästä maksetaan asiakkaan maksuluokan mukainen tilapäisen perhehoidon palkkio.

3.5. Maksut perhehoidon keskeytyksen ajalta

3.5.1. Perhehoitajasta johtuvista syistä

Pitkäaikainen perhehoito

Mikäli perhehoito keskeytyy perhehoitajan sairausloman vuoksi, sijoittaja maksaa hoitopalkkion Kelan sairausvakuutuspäivärahan omavastuuajalta. Muusta syystä tapahtuvan keskeytyksen vuoksi hoitopalkkiota ei makseta. Kulukorvauksesta maksetaan 50 % 14 päivän ajalta, jos perhehoitoon sijoitettu asiakas siirretään muualle hoitoon. Jos keskeytys kestää yli 14 päivää, kulukorvausta ei makseta. Sairausloman ajalta kertyy vapaat, mikäli perhehoitaja toimii kalenterikuukaudessa perhehoitajana vähintään 14 vuorokautta. Perhehoitajan sairauslomasta tulee olla lääkärintodistus ja siitä tulee ilmoittaa välittömästi Pirkanmaan maakunnalliseen kehitysvammaisten perhehoidon yksikköön.

Asiakkaan sijoittamisesta perhehoidon keskeytyksen ajaksi sovitaan Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön kanssa. Perhehoitoyksikkö järjestää perhehoitoon sijoitetulle korvaavan hoidon yhteistyössä perhehoitajan ja sijoittavan kunnan kanssa. Jos hoidettavan hoito järjestyy perhekodissa sairauslomasta riippumatta, maksetaan kulukorvaus perhehoitajalle täysimääräisenä. Perhekotiin tulevalle sijaiselle maksetaan tilapäisen perhehoidon hoitopalkkio. Lisäksi perhekotiin tulevalle sijaiselle maksetaan matkakorvaus Kelan matkakorvaustaksan mukaisesti.

Perhehoitaja on oikeutettu saamaan sairauspäivärahaa omavastuuajan jälkeen verotettavien tulojensa perusteella laskettavan sairausvakuutuspäivärahan suuruisena (Sairausvakuutuslaki 1224/2004). Edellytyksenä omavastuuajan palkkion maksamiselle on toimiminen perhehoitajana vähintään yhden kuukauden ajan ennen sairausloman alkua.

Tilapäinen perhehoito

Tilapäisen perhehoitajan sairastuessa tulee hänen sopia Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön työntekijän kanssa poikkeusjärjestelystä, esimerkiksi perhehoidettavan hoitajaksoista uudelleen. Jos perhehoitajalle tarvitaan sijaista, kunta vastaa sijaisjärjestelystä yhdessä Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön kanssa. Päätoimisen tilapäisen perhehoitajan kohdalla sovelletaan pitkäaikaisen perhehoidon poissaolon säännöksiä.

3.5.2. Perhehoitajasta riippumattomasta syystä

Jos perhehoito vakituisen hoidettavan osalta keskeytyy hoitajasta riippumattomasta syystä (esimerkiksi hoidettavan sairaalahoito, vierailu omaisten luona), maksetaan perhehoitajalle hoitopalkkio 14 päivää täysimääräisenä, jonka jälkeen palkkiosta maksetaan 50 %. Mikäli keskeytys kestää yli 30 päivää palkkiota ei makseta tai siitä sovitaan erikseen. Hoitopalkkion maksamisen edellytyksenä on se, että perhehoitaja pitää yhteyttä esimerkiksi laitoshoidon olevaan asiakkaaseen ja on yhteistyössä hoitopaikan kanssa. Hoidettavan asiakkaan paikalle ei ole myöskään sijoitettu toista asiakasta.

Kulukorvaus maksetaan täysimääräisenä ensimmäiset 14 päivää/keskeytys. Tämän jälkeen seuraavat 16 päivää 50 %. Jos keskeytys kestää yli 30 päivää, kulukorvausta ei makseta tai siitä sovitaan erikseen.

3.5.3. Perhehoitajan vapaan ajalta

Pitkäaikaisessa perhehoidossa perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkio täysimääräisenä ja kulukorvauksesta 50 %. Perhehoitaja ei ole oikeutettu lomaraahan, koska kyseessä ei ole työsuhde vaan toimeksiantosuhde.

Jos pitkäaikaisen perhehoitajan vapaan ajaksi perhehoitajan kotiin tulee sijainen, maksetaan hoitopalkkio ja kulukorvaus pitkäaikaiselle hoitajalle täysimääräisenä. Perhehoitajan kotiin tulevalle sijaiselle maksetaan tilapäisen perhehoidon hoitopalkkio sekä sijaiselle maksetaan matkakorvaus Kelan matkakorvaustaksan mukaisesti.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää perhehoitajan vapaan tai muun tilapäisen hoidon tekemällä Perhehoitolain (263/2015) 6 §:ssä säädetty edellytykset täyttävän henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla tämä sitoutuu huolehtimaan sijaishoidosta perhehoitajan tai hoidettavan kotona. Sijaishoito voidaan järjestää edellä tarkoitetulla tavalla, jos perhehoitaja suostuu siihen ja järjestely arvioidaan hoidettavan henkilön edun mukaiseksi.

Sijaishoitajan kanssa tehtävässä toimeksiantosopimuksessa sovitaan:

- 1) sijaishoitajalle maksettavan hoitopalkkion määrästä ja suorittamisesta,
- 2) tarvittaessa sijaishoitajalle aiheutuvien kustannusten korvaamisesta,
- 3) toimeksiantosopimuksen voimassaolosta,
- 4) tarvittaessa muista sijaishoitoa koskevista seikoista.

Sijaishoitaja ei ole työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan tai kuntayhtymään. Sijaishoitajalle järjestettävään koulutukseen ja tukeen sovelletaan Perhehoitolain 15 §:ää ja hänen sosiaaliturvaansa 20 §:ää. (Perhehoitolaki 263/2015)

Jos pitkäaikaisessa perhehoidossa oleva asiakas menee perhehoitajansa vapaan ajaksi toiseen perhehoitopaikkaan, lomittavalle hoitajalle maksetaan tilapäisen perhehoidon hoitopalkkio ja kulukorvaus.

Poikkeuksellisesti, jos vapaan pitäminen ei ole mahdollista, voidaan perhehoitajille maksaa pitämättömästä vapaasta rahallinen korvaus, joka on yhden kuukauden hoitopalkkion suuruinen.

3.5.4. Perhehoitajan koulutuksen ajalta

Perhehoitajan tilapäinen poissaolo tulee aina sopia erikseen Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön kanssa. Poissaolo voidaan hyväksyä esimerkiksi koulutuksen tai vertaisryhmätapaamisten perusteella. Poissaolo ei vaikuta maksettavan hoitopalkkion ja kulukorvauksen määrään vähentävästi. Varahoitojärjestelyistä vastaa Pirkanmaan maakunnallinen kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö yhdessä perhehoitajan ja sijoittavan kunnan kanssa.

3.6. Matkakustannukset

Perhehoitajalle voidaan maksaa perhehoitotyöhön liittyvistä matkakuluista korvausta oman auton käytöstä sovittujen periaatteiden mukaisesti ja Kelan sairausvakuutuskorvauksen mukaisesti (Katso Liite 2).

4. PERHEHOITAJAN ASEMA

Perhehoitajan oikeuksista ja hänen asemaansa koskevista asioista säädetään Perhehoitolaissa (263/2015) ja niistä sovitaan lähemmin toimeksiantosopimuksessa.

4.1. Perhehoitajan vastuuhenkilö

Perhehoidon aikana tarvittavan tuen järjestämiseksi perhehoitajalle on nimettävä jokaista hoidettavaa varten vastuutyöntekijä (Perhehoitolaki 263/2015). Perhehoitajalle on järjestettävä toimeksiantosopimukseen kirjattavalla tavalla riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää. Pirkanmaalla perhehoitajan vastuutyöntekijä nimitään Pirkanmaan maakunnallisesta kehitysvammaisten perhehoidon yksiköstä.

4.2. Perhehoitajan eläketurva

Perhehoitajan eläketurva määräytyy aina peruseläketurvan mukaisesti ja kertyvän eläkkeen suuruus määräytyy hoitopalkkion mukaan. Perhehoitajan eläketurvasta säädetään kunnallisessa eläkelaiissa (Kunnallinen eläkelaki 549/2003). Perhehoitaja voi jäädä 58-vuotiaana osa-aikaeläkkeelle ja 63–68-vuotiaana eläkkeelle. Eläkkeelle siirtymisestä perhehoitajan on tiedotettava hyvissä ajoin Pirkanmaan maakunnallista kehitysvammaisten perhehoidon yksikköä sekä sijoittavan kunnan perhehoidosta vastaavaa työntekijää.

4.3. Perhehoitajan vakuutus

Sijoittava kuntaa ottaa perhehoitajalle lakisääteisen tapaturmavakuutuksen työssä tapahtuvan tapaturman varalta (Tapaturmavakuutuslaki 608/1948, Perhehoitolaki 263/2015). Perhehoidossa olevalle kehitysvammaiselle henkilölle sijoittava kunta voi halutessaan ottaa tapaturmavakuutuksen.

Perhehoidossa olevan asiakkaan aiheuttamiin vahinkoihin ei sijoittavalla kunnalla ole lakisääteistä velvollisuutta ottaa vahingonkorvausvastuuvakuutusta. Vahingonkorvaus on vahingontekijän ja vahingon

kärsijän välinen asia. Vahingon sattuessa asiaa voidaan selvittää yhdessä perhehoitajan ja sijoittavan kunnan kanssa. On suositeltavaa, että perhehoitaja hankkii laajennetun kotivakuutuksen.

4.4. Perhehoitajan ennakkovalmennus, koulutus ja tuki

Pirkanmaan maakunnallinen kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö vastaa perhehoitajaksi aikovalle henkilölle järjestettävästä lakisääteisestä ennakkovalmennuksesta. Lisäksi maakunnallinen kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö vastaa muun muassa perhehoitajille suunnatun koulutuksen, tuen ja työnohjauksen järjestämisestä. Perhehoitajan tuen muotoja käsitellään tarkemmin luvussa kuusi.

Pirkanmaan maakunnallinen kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö vastaa perhehoitajan koulutuksen aikaisista sijaisjärjestelyistä. Koulutuspäiviltä maksetaan pitkäaikaiselle perhehoitajalle hoitopalkkio ja kulukorvaus. Perhehoitajalle voidaan korvata myös muun tahon järjestämästä koulutuksesta aiheutuvia kuluja.

4.5. Salassapito- ja vaitiolovelvollisuus sekä tietojen saanti

Sosiaalihuollon asiakkaita koskevat asiat ovat salassa pidettäviä. Sosiaali- ja terveydenhuollossa luottamuksensuoja ja siihen liittyvät salassapitovelvoitteet ovat keskeinen edellytys hyvälle ja ammattieettisesti kestäväälle toiminnalle sekä asiakkaiden perus- ja ihmisoikeuksien edellyttämälle yksityisyyden suojalle. Perhehoidossa lähtökohtana on salassapito. Asiakasta koskevat arkaluontoiset asiat ja asiakirjat ovat kokonaan salassa pidettäviä, ja jo tieto asiakkuudesta on sinänsä salassa pidettävää tietoa.

Perhehoitajalla on oikeus saada kehitysvammaisesta asiakkaasta hoidon kannalta välttämätön tieto. Perhehoitajaa koskee elinikäinen vaitiolovelvollisuus (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000), mikä tarkoittaa sitä, että asiakkaaseen liittyviä tietoja ei saa ilmaista sivullisille myöskään siltä osin kun ne koskevat muita kun asiakasta itseään.

Salassa pidettäviä tietoja ei saa käyttää myöskään omaksi tai toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi. Salassa pidettävistä tiedoista voi sivullisille antaa tietoa asiakkaan nimenomaisella suostumuksella tai hänen laillisen edustajansa suostumuksella (edustajalla on laillinen oikeus saada tietoja).

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000) sisältää tarkemmat säädökset salassapidosta ja vaitiolovelvollisuudesta. Vaitiolovelvollisuus pätee myös hoitosuhteen päättymisen jälkeen. Se koskee myös perhehoitajan muita perheenjäseniä ja muita perhehoitoon lyhytaikaisesti osallistuvia henkilöitä.

Perhehoidossa olevaa asiakasta koskevat asiakirjat ja muut kirjalliset tiedot säilytetään asianmukaisesti lukitussa paikassa. Salassa pidettävät asiakirjat palautetaan perhehoidon päättyessä sijoittavaan kuntaan.

4.6. Perhehoitajan ilmoitusvelvollisuus

Perhehoitaja on velvollinen ilmoittamaan perhehoidossa tapahtuneista muutoksista vastuutyöntekijälle siihen kuntaan, joka on sijoittanut hoidettavan sekä kuntaan, jossa perhekoti sijaitsee (Perhehoitolaki 263/2015, 21 §).

Perhehoitajalla on velvollisuus ilmoittaa ensisijaisesti Pirkanmaan maakunnalliseen kehitysvammaisten perhehoidon yksikköön omissa tai hänelle sijoitetun asiakkaan olosuhteissa tapahtuneista muutoksista muun muassa:

- aikomuksestaan ottaa perhehoitoon muita asiakkaita,
- perhesuhteiden muutokset,
- suunnitellut vapaat ja niiden aikaiset järjestelyt vuoden alussa tai viimeistään kahta kuukautta aiemmin,
- ulkomaanmatkat perhehoidossa olevan asiakkaan kanssa,
- sattuneet tapaturmat, väkivallanteot ja itsemääräämisoikeuden rajoittamistilanteet (kirjallisena),
- sairauslomasta välittömästi,
- asiakkaan vakavammista sairauksista, tapaturmista ja sairaalassaolosta.

Olosuhteiden muutosta koskevan ilmoituksen viivästyminen johtaa perhehoitajalle liikaa maksetun palkkion takaisinperintään.

5. PERHEHOIDOSSA OLEVAA ASIAKASTA KOSKEVAT ASIAT

Perhehoitoon sijoittamisesta tehdään päätös yksilöllisessä erityishuolto-ohjelmassa tai muussa yksilöllisessä palvelupäätöksessä. Päätös tarkistetaan asiakkaan elämäntilanteen muuttuessa.

Jokaiselle perhehoitoon sijoitetulle tehdään tarvittavat suunnitelmat, jotka arvioidaan tarpeen mukaan. Suunnitelmat tehdään ja tarkistetaan yhdessä muun muassa sijoittavan kunnan perhehoidosta vastaavan työntekijän, perhehoitajan, kehitysvammaisen asiakkaan ja hänen lähiomaisen, sekä tarvittaessa muiden perhehoitoon osallistuvien kanssa.

5.1. Perhehoidon asiakkaan hoito- ja palvelusuunnitelma

Perhehoidossa olevalle kehitysvammaiselle asiakkaalle sijoittava kunta laatii yksilöllisen erityishuolto-ohjelman (EHO), joka sisältää kehitysvammalain nojalla järjestettävät palvelut (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977). Erityishuolto-ohjelman lisäksi tehdään hoito- ja palvelusuunnitelma, johon voidaan sisällyttää perhehoidon tavoitteet, sekä tarvittaessa kuntoutussuunnitelma (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000). Perhehoitaja voi osallistua perhehoidossa olevan lapsen HOJKS-suunnitelman (= henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma) laadintaan.

5.2. Perhehoidon asiakasmaksu

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun asetuksen (912/1992) 19 §:n mukaan perhehoidosta voidaan periä mainitun lain 7 c §:ssä säädetty maksu. Pitkäaikaisesta perhehoidosta peritään pitkäaikaisen laitoshoidon mukainen maksu. Maksu määrätään maksukyvyn mukaan ja se voi olla enintään 85 prosenttia kuukausituloista. Maksukykyä määriteltäessä huomioon otettavista tekijöistä, maksun määräämisen perusteena olevista tuloista ja tuloista tehtävistä vähennyksistä on säädetty asiakasmaksulain 10, 10 b ja 10 c §:ssä. Asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön on jätävä vähintään asiakasmaksulain mukainen käyttövara. (Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 912/1992, Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992.)

Tilapäisestä ja osavuorokautisesta perhehoidosta peritään kunnan vahvistama maksu. Tilapäisessä perhehoidossa olevilta asiakasmaksu peritään käyttöpäiviltä, ei kuitenkaan lähtöpäiviltä. Mikäli tilapäistä perhehoitoa järjestetään omaishoitajan lakisääteisen vapaan ajaksi, peritään asiakasmaksulain 6 b §:n mukainen maksu. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 734/1992.)

Hoidettavan kotona tapahtuvasta perhehoidosta ei peritä asiakasmaksua.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 11 §:n mukaan asiakasmaksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa asiakkaan tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai asiakkaan lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista.

Perhehoitajan vapaan johdosta kehitysvammaiselle asiakkaalle ei saa tulla lisäkuluja. Perhehoitajan vapaan ajalta voidaan periä korkeintaan perhehoidon asiakasmaksun suuruinen summa.

Perhehoidossa oleva asiakas maksaa omat terveydenhuoltomenonsa (mm. sairaalahoidon, kuntoutuksen, reseptilääkkeet, ambulanssikyydit) itse. Asiakasmaksuun voidaan hakea alennusta kunnalta edellä mainittujen kulujen perusteella. Perhehoidossa olevalta asiakkaalta ei peritä päällekkäin muita avohoidon palvelumaksuja, kuten kotisairaanhoidon maksua tai päivätoiminnan ateriamaksua.

Maksun periminen poissaolon ajalta

Maksun perimisestä poissaolon ajalta on säädetty asiakasmaksuasetuksen 32 §:ssä: Jos perhehoito keskeytyy yhtäjaksoisesti yli viideksi päiväksi, ei kuukausimaksua peritä viisi päivää ylittävältä ajalta. Yhtäjaksoisuuteen ei vaikuta se, osuuko keskeytys laskutuskauteen tai kalenterikuukauteen. Jos poissaolo kestää koko kuukauden (kuukaudenmittaisen ajanjakson), maksua ei peritä lainkaan. Jos palvelun saaja on kunnallisessa laitoshoidossa, ei perhehoidon asiakasmaksua peritä mainittujen viiden päivän ajalta. (Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 912/1992.)

5.3. Perhehoidon asiakkaan vakuutukset

Sijoittavalla kunnalla ei ole lakisääteistä veloitetta ottaa tapaturmavakuutusta perhehoidossa olevalle kehitysvammaiselle asiakkaalle.

5.4. Perhehoidon asiakkaan yksityis- ja käyttövarat

Pitkäaikaisessa perhehoidossa olevalle kehitysvammaiselle asiakkaalle tulee jäädä käyttöön vähintään asiakasmaksulain mukainen käyttövara. Perhehoitoon sijoitetun saamat työtulot tai työosuusrahat jäävät hänen omaan käyttöönsä.

Perhehoidettavan kehitysvammaisen käyttöraha on tarkoitettu hänen yksityiseen käyttöön hänen toiveensa ja mieltymysten mukaan. Varojen käytöstä ja käyttöä koskevista periaatteista tulee perhehoitajan sopia huoltajan, asioiden hoitajana olevan lähiomaisen tai edunvalvojan kanssa. Suositeltavaa on, että perhehoitaja pitää kirjaa käyttövarojen käytöstä.

Pitkäaikaisen perhehoidon asiakkaan perhekodissa olevasta kiinteästä omaisuudesta on pidettävä omaisuusluettelo. Omaisuusluettelo laaditaan perhehoidon alkaessa ja perhehoitaja päivittää omaisuusluettelo yhdessä edunvalvojan tai kunnan perhehoidosta vastaavan viranhaltijan kanssa. Omaisuusluetteloon kirjataan asiakkaan varoilla kaikki yli 200 euroa maksaneet hankinnat (tai edunvalvojan ohjeen mukaisesti).

Pitkäaikaisessa perhehoidossa olevalle asiakkaalle voidaan harkinnan mukaan korvata lääkärin määräämät sekä muut välttämättömät terveydenhuoltomenot, joihin asiakas ei saa korvausta muun lainsäädännön nojalla. Alaikäisen perhehoidon asiakkaan käyttövarat sisältyvät kulukorvaukseen. Käyttörahaa maksetaan lastensuojelulain mukainen määrä. Käyttövaraa ei suoriteta, jos nuoren omat tulot kattavat sen. Muutoin nuoren omien tulojen käytöstä sovitaan asiakassuunnitelman yhteydessä.

Perhehoidossa olevan kehitysvammaisen varoista huolehtiminen kuuluu ensisijaisesti hänelle itselleen tai hänen edunvalvojalleen. Perhehoidossa olevalle asiakkaalle nimetään tarvittaessa edunvalvoja, mikäli hän ei kykene itse valvomaan etuaan ja huolehtimaan itseään tai omaisuuttaan koskevista asioista. Jos asiakkaalla on edunvalvoja, tulee perhehoitajan neuvotella asiakkaan varojen käyttöä koskevista periaatteista edunvalvojan ja kunnan perhehoidosta vastaavan työntekijän kanssa. Edunvalvoja voidaan määrätä täysi-ikäiselle tai alle 18-vuotiaalle lapselle vanhempien rinnalle hoitamaan raha-asioita. Edunvalvojan kanssa sovitaan tilin käytöstä ja käyttövaran määrästä (kuukausirahat ym.). On suositeltavaa, että perhehoidossa olevan kehitysvammaisen asiakkaan edunvalvojana tai yksityisvarojen hoitajana toimii muu henkilö kuin perhehoitaja. (Holhoustoimilaki 442/1999.)

5.5. Perhehoidon asiakkaan valitus- ja vaikutusmahdollisuudet

Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus hyvään palveluun ja kohteluun sekä julkisen että yksityisen sosiaalihuollon asiakkaana. Asiakkaalla on oikeus tehdä saamastaan kohtelusta muistutus sellaiselle sosiaalihuollon toimivaltaiselle vastuuhenkilölle tai sosiaalihuollon johtavalle viranhaltijalle, joka voi vaikuttaa muistutuksen tekijän tilanteen muuttamiseksi, jos muistutus on aiheellinen.

Pirkanmaan kunnissa on nimetty sosiaaliasiamies. Jos asiakas on tyytymätön saamaansa palveluun tai kohteluun, hän voi pyytää sosiaaliasiamiestä toimimaan sovittelijana. Sosiaaliasiamies seuraa asiakkaiden oikeuksien ja aseman kehitystä. Asiakasta on neuvottava muistutuksen tekemisessä. Muistutukseen pitää vastata kohtuullisen ajan kuluessa. Kohtuullisena aikana pidetään 1-4 viikkoa.

Muistutuksen tekeminen ei vaikuta asiakkaan oikeuteen hakea muutosta päätöksiin tai oikeuteen kannella asiastaan sosiaalihuoltoa valvoville viranomaisille.

5.6. Julkisuus

Perhehoidossa olevan kehitysvammaisen asiakkaan valokuvaamiseen tai videoimiseen sekä matkustamiseen tarvitaan erillinen kirjallinen lupa joko huoltajalta tai edunvalvojalta. Eri asia ovat perhehoitoperheen omaan käyttöön otetut valokuvat ja videot, joita katsellaan perhepiirissä, sukulaisten tai perheen ystävien kanssa. Tällaista käyttöä rajoitukset eivät koske.

5.7. Kriisi- ja väkivaltatilanteet

Perhehoidossa noudatetaan tavanomaisen perhe-elämän periaatteita. Rajoittamis- ja väkivaltatilanteiden riskit asiakkaan kohdalta tulisi ennakoida. Samalla voidaan yhdessä määritellä toimintakäytännöt arkeen sekä asiakkaan tarvitsema apu ja ohjaus.

Kriisitilanteissa otetaan yhteyttä normaaleihin palveluihin (poliisi, ambulanssi) ja sen jälkeen ilmoitus sijoittavaan kuntaan ja Pirkanmaan maakunnalliseen kehitysvammaisten perhehoidon yksikköön. Mikäli asiakas katoaa perhehoidossa ollessaan, tulee perhehoitajan tehdä lähietsintä. Ellei kadonnut sen tuloksena löydy, on katoamisesta ilmoitettava poliisille ja sijoittavaan kuntaan sekä Pirkanmaan maakunnalliseen kehitysvammaisten perhehoidon yksikköön.

Perhehoitajan on tehtävä kriisi- ja väkivaltatilanteista ilmoitus kirjallisesti.

5.8. Perhehoidon asiakkaan kuolema

Mikäli pitkäaikaisessa perhehoidossa oleva asukas kuolee, toimeksiantosopimus purkaantuu ilman irtisanomista. Perhehoitaja ilmoittaa asiakkaan kuolemasta ensin poliisille. Poliisiyöpari tulee perhehoitajan kotiin, ja he toteavat asiakkaan kuoleman. Samalla suljetaan pois mahdollinen rikosepäily. Tämän jälkeen vainaja siirretään lähimpään terveyskeskukseen, jossa lääkäri vahvistaa kuoleman.

Perhehoitajan tulee ilmoittaa asiasta omaisille ja sijoittavaan kuntaan, josta ilmoitetaan Pirkanmaan maakunnalliseen kehitysvammaisten perhehoidon yksikköön. Vainajan omaisiin otetaan yhteyttä ja keskustellaan heidän kanssaan. Pirkanmaan maakunnallinen kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö järjestää perhehoitajalle tarvittavan tuen tai on perhehoitajan tukena asiakkaan kuoleman johdosta. Perhekodissa voidaan järjestää muistotilaisuus mahdollisesti yhteistyössä seurakunnan kanssa.

Pitkäaikaiselle perhehoitajalle maksetaan hoitopalkkio kuolemaa seuraavan 30 päivän ajalta, sekä korvataan aiheutuvat kustannukset maksamalla kulukorvaus kuolemaa seuraavan 14 päivän ajalta.

6. PIRKANMAAN MAAKUNNALLINEN KEHITYSVAMMAISTEN PERHEHOIDON YKSIKKÖ

6.1. Yhteistoimintamalli käytännössä

Pirkanmaan kuntien kesken on sovittu 1.1.2014 alkaen maakunnallisesta kehitysvammaisten perhehoidon yksikön palvelujen järjestämisestä ”Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön järjestäminen yhteistoimintana 1.1.2014” – sopimuksella.

Sopijakunnat sitoutuvat omissa kehitysvammaisten perhehoidon kehittämissuunnitelmissaan maakunnalliseen ajatteluun, jossa ymmärretään yhteistoiminnan mahdollistamat synergiaedut. Kunnat sitoutuvat yhtenäistämään kehitysvammaisten perhehoitoon liittyviä toimintakäytäntöjään ja noudattamaan Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön toimintaohjetta.

Pirkanmaan maakunnallisessa kehitysvammaisten perhehoidon yksikössä työskentelee kaksi työntekijää, ohjaaja ja koordinaattori. Yksikön työntekijöiden esimiehenä toimii Tampereen kaupungin tilaajaryhmän asiakasohjauspäällikkö. Maakunnallista perhehoidon yksikköä hallinnoi Tampereen kaupunki ja yksikön työntekijät ovat työsuhteessa Tampereen kaupunkiin. Yksikön toimitilat sijaitsevat Tampereella.

Yhteistyötä tehdään Pirkanmaan kuntien perhehoidosta vastaavien työntekijöiden kanssa. Palvelujen kehittämisessä otetaan huomioon perhehoitoa koskevien lakien muutokset.

Yksikön hallinnosta vastaa Tampereen kaupungin Terveystta ja toimintakykyä edistävien palvelujen lautakunta. Yhteistoiminnan järjestämistä varten on perustettu sopimuskuntien nimeämistä viranhaltijoista koostuva ohjausryhmä. Kukin sopijakunta on nimennyt yhden edustajan ohjausryhmän jäseneksi.

Ohjausryhmän tehtävänä on seurata ja valvoa toiminnan toteutumista, seurata yksikön budjetin toteutumista sekä arvioida ja olla mukana yhteistoiminnan kehittämisessä. Ohjausryhmä voi tehdä harkintansa mukaan sopimuskunnille esityksiä sopimuksen muutoksista. Ohjausryhmän jäsenet vievät muutosesityksiä kuntien lautakuntiin ja raportoivat Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön toiminnasta kuntien lautakuntia.

6.2. Yksikön tarjoamat palvelut

Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön palvelut ovat:

- **Uusien perhehoidosta kiinnostuneiden rekrytointi**
Pirkanmaan maakunnallinen kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö vastaa toimeksiantosuhteisten perhehoitajien rekrytoinnista. Rekrytointia toteutetaan koko Pirkanmaan alueella. Tavoitteena on, että vuodessa järjestetään ainakin viisi info- ja rekrytointitilaisuutta. Ilmoituskanavana käytetään muun muassa maakunta- ja paikallislehtiä sekä paikallisradiota.
- **Ennakkovalmennuksen toteuttaminen**
Kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö vastaa Perhehoitolain (263/2015) velvoittamasta kehitysvammaisten perhehoitajan ennakkovalmennuksesta. KeVa-ennakkovalmennus järjestetään kaksi kertaa vuodessa. Ennakkovalmennus toteutetaan Perhehoitoliiton suosituksen mukaisesti ja Perhehoitoliiton KeVa-ennakkovalmennusmateriaaleja käyttäen. Valmennus koostuu seitsemästä tapaamiskerrasta, perhetapaamista, kotitehtävistä, harjoituksista sekä yhteisestä arvioinnista. Yksikön työntekijät ovat suorittaneet valmennuksen kouluttajakoulutuksen ja heidän työparinaan toimii kokenut perhehoitaja.

- Tavoitteena on, että Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön rekrytoimat ja ennakkovalmentamat perheet sitoutuvat ensisijaisesti toimimaan vain pirkanmaalaisten kuntien kanssa toimeksiantosuhteessa. Mikäli toimeksiantoja ei ole muodostunut, perheiden yhteistyö muiden kuntien kanssa on neuvoteltavissa. Mikäli perhe siirtyy muun kuin pirkanmaalaisen kunnan kanssa toimeksiantosuhteeseen, tulee perheen välittömästi ilmoittaa asiasta Pirkanmaan maakunnalliseen kehitysvammaisten perhehoidon yksikköön.

- **Perhepankin ylläpito ja perhehoitopaikkojen välittäminen**

Yksikön tehtävänä on ylläpitää perhepankkia, johon on koottu tiedot pirkanmaalaisia kehitysvammaisia hoitavista perhehoitajista. Perhepankkiin kootaan myös vuodesta 2013 alkaen ennakkovalmennetut ja perhekodeiksi hyväksytyt perheet. Yksikkö välittää perheitä kuntien työntekijöille.

Yksikön käytössä oleva perhepankki on perustettu Effica-tietojärjestelmään. Perhepankki on ainoastaan yksikön työntekijöiden käytössä. Perhepankkiin kirjataan perhehoitajista ja heidän asiakkaista henkilötunnistetiedot, tehdyt selvitykset, toimenpiteet ja päätökset. Lisäksi kirjataan perhekotien läheisyydessä sijaitsevat palvelut.

- **Perhekodin seuranta**

Perhekodin toiminnan seuranta toteutetaan muun muassa siten, että yksikön työntekijät tekevät kotikäyntejä perhekodeissa. Lisäksi he pitävät yhteyttä puhelimitse ja sähköpostitse perhehoitajaan. Tarvittaessa yksikön työntekijä on yhteydessä kuntaan.

Yksikön työntekijä tekee pääsääntöisesti yhden kotikäynnin vuodessa jokaisen toimivan perhehoitajan luona. Näillä käynneillä huomioidaan muun muassa perhehoitajan työssä jaksamisen tuki ja koulutustarpeet.

- **Perhehoitajan vastuutyöntekijänä toimiminen**

Yksikön työntekijä toimii perhehoitajan vastuutyöntekijänä. Perhehoitolain (263/2015) mukaisesti perhehoitajalle on nimettävä jokaista hoidettavaa kohti vastuutyöntekijä. Perhehoitajalle on järjestettävä toimeksiantosopimukseen kirjattavalla tavalla riittävä mahdollisuus saada tukea ja tavata vastuutyöntekijää.

- **Perhehoitajan tukeminen ja tuen muotojen kehittäminen**

Perhehoitajat kohtaavat työssään monia haasteita. Yksiköstä tuetaan perhehoitajia ja kehitetään erilaisia perhehoitajan tukimuotoja. Yksikkö järjestää koulutusta, sijoituksen alun intensiivistä tukea, pienryhmätoimintaa, yksilö- ja ryhmätyönohjausta, tehostettua tukea, vertaistukea ja virkistystoimintaa.

Koulutus

Koulutusta järjestetään vähintään kaksi kertaa vuodessa. Perhehoitajien koulutuksista laaditaan seurantalista. Perhehoitajilla on oikeus ja velvollisuus osallistua koulutuksiin. Koulutusta suunniteltaessa otetaan huomioon alueen muu koulutustarjonta ja hyödynnetään jo tarjolla olevaa koulutusta. Perhehoitajan on mahdollista osallistua kehitysvammaisten perhehoidon yksikön ulkopuolisen tahon järjestämään koulutukseen, mikäli se arvioidaan tarpeelliseksi. Perhehoitoyksikkö vastaa tällöin sijaisjärjestelyistä ja sijoittava kunta vastaa kustannuksista.

Alun intensiivinen tuki

Pirkanmaan maakunnallinen kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö tarjoaa perhehoitajille sijoituksen alun intensiivistä tukea silloin, kun kehitysvammainen asiakas sijoitetaan pitkäaikaisesti perheeseen. Perhehoitajaa ja hänen perhettä tuetaan intensiivisesti sijoituksen ensimmäisen vuoden aikana. Perhehoitajan vastuutyöntekijä tapaa perhettä ja perhehoitajaa

2-4 kertaa perheen kotona tai muualla sovitussa paikassa. Tapaamisten välillä vastuutyöntekijä pitää yhteyttä perhehoitajaan puhelimitse. Tapaamiset ovat suunnitelmallisia ja tavoitteellisia. Alkuvaiheen intensiiviseen tukeen kuuluu myös pienryhmätoiminta.

Pienryhmätoiminta

Sijoituksen ensimmäisen vuoden aikana perhehoitaja voi osallistua ohjattuun pienryhmätoimintaan. Pienryhmän ohjaajana toimii Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön työntekijä. Pienryhmän tapaamisia on 6-8. Ohjatun pienryhmätoiminnan loputtua perhehoitajia tuetaan jatkamaan omissa pienryhmissään. Ryhmän vetäjät saavat tukea yksikön työntekijöiltä.

Yksilö- ja ryhmätyönohjaus

Perhehoitajalla on tarvittaessa mahdollisuus saada työnohjausta. Tämä toteutetaan Pirkanmaalla yksilö- tai ryhmätyönohjauksena. Perhehoidon yksikkö organisoii työnohjauksen. Tarkoitus on, että perhehoitaja osallistuu pienryhmään sijoituksen alussa ja siirtyy sitten työnohjausryhmiin. Työnohjauksiin on oikeus osallistua koko sijoituksen ajan.

Tehostettu tuki

Perhehoitajille voidaan tarjota tehostettua tukea perhetilanteen sitä vaatiessa. Päätöksen tehostetusta tuesta tekee sijoittavan kunnan kehitysvammaisten perhehoidosta vastaava työntekijä yhdessä yksikön työntekijän kanssa. Kriisitilanteeksi katsotaan tilanne, jossa on riski sijoituksen katkeamiselle. Tehostetun tuen tavoitteena on turvata sijoituksen jatkuminen. Muut perheen kriisitilanteet käsitellään yhdessä muiden auttajatahojen kanssa.

Tehostettu tuki on aina määräaikaista ja selkeästi rajattua. Tehostettuun tukeen kuuluvat tiiviit puhelinkontaktit, kotikäynnit sekä tarvittaessa perhekohtainen työnohjaus. Tehostetun tukijakson jälkeen tehdään aina yhteinen arviointi jatkotyöskentelystä.

Vertaisryhmätoiminta

Vertaisryhmässä kokemusten ja tunteiden jakaminen vertaisten kanssa helpottaa joskus vaikeilta tuntuissa perhehoidon tilanteissa ja ehkäisee perhehoitajan uupumusta. Perhehoidon yksikkö järjestää ja organisoii perhehoidon vertaisryhmän käytännön tapaamiset. Tapaamisissa voidaan hyödyntää myös sosiaalista mediaa, kuten esimerkiksi suljetut keskusteluryhmät.

Virkistys

Pirkanmaan maakunnallinen kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö järjestää 1-2 kertaa vuodessa virkistystä perhehoitajille. Virkistys voi olla esimerkiksi yhteinen teatteriretki, urheilutapahtuma, pikkujoulu tai naisten-/miestenpäivät.

- Perhehoitajan sijaisjärjestelyistä huolehtiminen

Yksikkö huolehtii perhehoitajien sijaisjärjestelyistä. Perhehoitajan on ilmoitettava vapaan pitämisestä vuoden alussa Pirkanmaan maakunnalliseen kehitysvammaisten perhehoidon yksikköön, kuitenkin viimeistään kaksi kuukautta ennen vapaan pitämistä. Yksikön työntekijä organisoii sijaisjärjestelyn. Mikäli vapaita perhehoitopaikkoja ei ole, yksikön työntekijä ottaa yhteyttä sijoittavan kunnan työntekijään, ja he järjestävät yhteistyössä sijaisjärjestelyn.

- Perhehoitoprosessiin osallistuminen

Yksikön työntekijät osallistuvat perhehoitoprosessiin ja toimivat tarvittaessa kunnan perhehoidosta vastaavan työntekijän työparina. Esimerkiksi asiakkaan hoitoisuutta voidaan arvioida yhteistyössä, kuten myös toimeksiantosopimus voidaan tarvittaessa laatia yhteistyössä.

- Perhehoitosijoituksen organisoiminen yhteistyössä kunnan työntekijän kanssa

Yksikön työntekijä organisoii kehitysvammaisen perhekotiin sijoittamisen yhteistyössä kunnan perhehoidosta vastaavan työntekijän kanssa. Kunnan perhehoidosta vastaava työntekijä ottaa

perhehoitoon sijoitettavan kehitysvammaisen asioissa yhteyttä Pirkanmaan maakunnalliseen kehitysvammaisten perhehoidon yksikköön.

- **Verkostoyhteistyö ja perhehoidon valtakunnallinen kehittäminen**
Yksikön työntekijät toimivat verkostoyhteistyössä eri sidosryhmien kanssa ja osallistuvat perhehoidon valtakunnalliseen kehittämiseen, esimerkiksi Perhehoitoliiton järjestämiin valtakunnallisiin verkostokokouksiin.
- **Kehittäminen, tiedottaminen, arviointi ja markkinointi**
Yksikkö osallistuu perhehoidon kehittämiseen, tiedottamiseen, arviointiin ja markkinointiin Pirkanmaalla yhteistyössä yksikön toimintaan osallistuvien kuntien kanssa. Yksikön toiminnasta tiedotetaan yksikön ylläpitämällä [www-sivuilla](#).

6.3. Maakunnallisen asiakasohjauksen kuvaus

Kehitysvammaisen asiakkaan kotikunnan kehitysvammaisten perhehoidon työntekijä vastaa kehitysvammaisen asiakkaan ohjauksesta perhehoitoon ja tekee päätöksen perhehoitoon sijoittamisesta. Kotikunnan työntekijä tekee pyynnön perhehoitopaikan etsimisestä Pirkanmaan maakunnalliseen kehitysvammaisten perhehoidon yksikköön. Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön työntekijä etsii kehitysvammaisen tarpeita vastaavan perhekodin yksikön ylläpitämästä perhepankista.

Kehitysvammaisen sijoittaminen perhehoitoon toteutetaan asiakkaan kotikunnan ja perhehoitoyksikön työntekijöiden yhteistyönä. Sijoituksissa huomioidaan hoidettavan ikä, avun ja hoidon tarve sekä sijoitusperheeseen liittyvät seikat. Kehitysvammaisen asiakkaan asioista vastaava kunta tekee toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa ja tekee viranhaltijapäätöksen kehitysvammaisen perhehoitoon sijoittamisesta.

Kehitysvammaisten perhehoidon yksikkö esittelee mahdollisen perhekodin kehitysvammaisen asiakkaan kotikunnan työntekijälle, joka hyväksyy tai hylkää perheen. Kotikunnan työntekijä ottaa yhteyttä perheeseen ja antaa valitulle perheelle tarpeelliset tiedot kehitysvammaisesta asiakkaasta.

Kehitysvammaisen ja perhekodin tutustumiseen on varattava riittävästi aikaa. Sijoittamis- ja tutustumisvaiheessa kuullaan myös kehitysvammaista asiakasta. Tutustumisen järjestäminen ja organisoiminen on kehitysvammaisen asiakkaan kotikunnan kehitysvammaisten perhehoidosta vastaavan työntekijän vastuulla. Tutustumisen suunnitelma tehdään yksilökohtaisesti kehitysvammaisen asiakkaan edun mukaisesti. Tutustumisesta perheelle mahdollisesti koituvat matkakustannukset maksaa kotikunta.

Mikäli yksikön tarjoama perhehoitopaikka otetaan vastaan, kunnan kehitysvammaisten perhehoidosta vastaava työntekijä ilmoittaa yksikköön, kun toimeksiantosopimus on tehty perhehoitajan kanssa.

Kehitysvammaisen asiakkaan kotikunta vastaa sijoituksesta aiheutuvista kustannuksista, esimerkiksi perhehoitajan palkkioiden maksusta, asiakkaan maksusitoumuksista sekä perii asiakasmaksut. Kehitysvammaisen asiakkaan kohtelusta johtuvat muistutukset yms. osoitetaan asiakkaan kotikunnan käsiteltäviksi. Kunta vastaa myös oman henkilökuntansa ja muiden viranomaisten tiedottamisesta.

Kehitysvammaisen asiakkaan kotikunnan työntekijä:

- **Asiakaskohtainen sosiaalityö ja erityishuolto-ohjelma sekä palvelusuunnitelma**
Kehitysvammaisen asiakkaan kotikunnan perhehoidosta vastaava työntekijä hoitaa sijoituksen aikaista asiakaskohtaista sosiaalityötä sekä laatii kehitysvammaisen asiakkaan erityishuolto-ohjelman sekä hoito- ja palvelusuunnitelman.
- **Viranomaisverkostojen toimivuudesta huolehtiminen**
Kotikunnan perhehoidosta vastaava työntekijä huolehtii kehitysvammaisen asiakkaan viranomaisverkostojen toimivuudesta.

- **Perhekodin valvonta**

Vastuu perhehoidon valvonnasta on sijoittavalla kunnalla. Jokaisella perhehoitajalla on oltava tiedossa oman kunnan kehitysvammaisten perhehoidosta vastaavan työntekijän yhteystiedot. Perhehoitajan kotiin tehdään säännöllisiä valvontakäyntejä kotikunnan toimesta.

- **Toimeksiantosopimuksen laatiminen**

Kehitysvammaisen asiakkaan kotikunnan työntekijä tekee toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa. Tarvittaessa Pirkanmaan maakunnallisen kehitysvammaisten perhehoidon yksikön työntekijä osallistuu toimeksiantosopimuksen laatimiseen.